

บทที่ 1

ประวัติความเป็นมาของกฎหมายเด็ก

1. สมัยโบราณ (แรกเริ่ม)

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของคนในสมัยโบราณพบว่าการปฏิบัติต่อเด็กในสังคมไม่เท่าเทียมกัน เด็กจะได้รับความคุ้มครองและมีสิทธิโดยเป็นไปตามชาติกำเนิด และฐานะทางสังคมของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ผู้อุปการะ ความไม่เท่าเทียมกันนี้รวมไปถึงการลงโทษเมื่อเด็กกระทำผิดด้วย อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว เด็กจะได้รับการปฏิบัติตามธรรมเนียม ประเพณี และหลักศีลธรรมอันดีในสังคม หากเมื่อเด็กกระทำผิดขึ้นและเป็นการกระทำที่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หัวหน้าหรือผู้นำชุมชนก็จะว่ากล่าวตักเตือนและบอกให้บิดามารดาผู้ปกครองของเด็กสั่งสอนลงโทษกันเอง นอกจากว่าการกระทำผิดของเด็กนั้นร้ายแรง เด็กก็จะถูกจับส่งตัวให้ฝ่ายบ้านเมืองดำเนินการพิจารณาลงโทษ ซึ่งส่วนใหญ่จะถือหลักการผ่อนผันโทษตามวัยและวุฒิภาวะของเด็ก ในกรณีที่ผลของการกระทำผิดของเด็กนั้นสามารถชดเชย ทดแทนเป็นค่าเสียหายได้ บิดามารดาผู้ปกครองของเด็กจะจ่ายชดเชยให้และถือเป็นการถ่ายโทษ เด็กก็就不用ถูกลงโทษ ซึ่งเสมือนว่าให้บิดามารดาผู้ปกครองต้องมามีส่วน รับผิดชอบในการกระทำผิดของเด็กที่อยู่ในความดูแลของตนด้วย

1.1 กฎหมายฮัมมูราบี

ในสมัยก่อนกฎหมายอาญาและการพิจารณาคดีตัดสินลงโทษยึดถือตามหลักจารีตประเพณีและหลักศีลธรรม ซึ่งมีรากฐานมาจากข้อห้าม-ข้อปฏิบัติในศาสนาของแต่ละชนชาติ เช่น ชาว อียิปต์โบราณ ชาวเปอร์เซีย ชาวฮินดู และชาวจีน เป็นต้น ต่อมาเมื่อบ้านเมืองต่าง ๆ เจริญขึ้นเป็นอาณาจักรใหญ่ ๆ จึงมีการพัฒนาด้านการปกครองและตรากฎหมายต่าง ๆ ขึ้นใช้ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่า กฎหมายเริ่มมีใช้มานานถึง 2270 ปี ก่อนคริสตกาล (ประมาณ 4000 ปี) คือกฎหมายฮัมมูราบี (Code of Hammurabi) แห่งอาณาจักรบาบิโลน (Babylon) ซึ่งมีอายุเก่าแก่ที่สุด (ตามที่ขุดค้นพบอักษรบนแผ่นหินและแผ่นดินเผา) ได้บัญญัติเรื่องต่าง ๆ ไว้ รวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับเด็ก

อันได้แก่ การคุ้มครองเด็กจากความผิดและการลงโทษเด็ก ซึ่งมีการลงโทษเด็กที่ประพฤติดีผิด ละเมิดหลักศีลธรรมอันดีในเรื่องไม่เคารพเชื่อฟังบิดามารดาและประพฤติน่ารุณ เช่น มี บัญญัติว่า "บุตรทำร้ายบิดา ให้ตัดมือเสียทั้งสองข้าง" "ผู้ใดเป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่นจะต้องซื่อสัตย์ต่อบิดามารดาบุญธรรม ถ้าปฏิเสธไม่ยอมรับบิดามารดา บุญธรรม เขาจะถูกตัดสิน"

แต่บทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดของเด็กในเรื่องลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น ไม่ได้กำหนดไว้ จึงไม่ทราบแน่ชัดว่า เด็กจะถูกลงโทษ โดยพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือ โดยกฎหมายของ ผู้ใหญ่

1.2 กฎหมายสุมาเรียน

กฎหมายที่เก่าแก่รองจากกฎหมายฮัมบูราบี คือ กฎหมายของอาณาจักรสุมาเรียน รองลงมาคือ กฎหมายของชาวฮิบรู (อิสราเอล) ต่อมาคือกฎหมายโรมัน, กฎหมายคอมมอน ลอว์ของอังกฤษตามลำดับจนถึงปัจจุบัน

กฎหมายสุมาเรียน (Sumerian) มีมาก่อนคริสตศักราชถึง 1750 ปี กฎหมายนี้ได้บัญญัติเกี่ยวกับเด็กในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและการปกครองบุตร มีบทกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการศึกษา และการลงโทษเด็กอย่างเข้มงวด

1.3 กฎหมายของชาวฮิบรู (อิสราเอล)

ชาวฮิบรู (อิสราเอล) มีกฎหมายเกี่ยวกับเด็กมานาน ก่อนสมัยของอับราฮัม (กว่า 4000 ปี) เป็นหลักจารีตประเพณี แต่ที่พบเป็นหลักฐานลายลักษณ์อักษรก็คือ สมัยที่โมเสสเป็นผู้นำชาวฮิบรู (อิสราเอล) ได้บัญญัติไว้ในคัมภีร์ทลมุด ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญรองจากบัญญัติ 10 ประการของพระเจ้า จึงเรียกกฎหมายต่าง ๆ ดังกล่าวว่า กฎหมายโมเสสหรือกฎหมายทลมุด

กฎหมายที่โมเสสบัญญัติให้ชาวฮิบรู (อิสราเอล) ปฏิบัติเกี่ยวกับเด็กและครอบครัวกล่าวถึงโทษของการกระทำผิดของเด็กและสมาชิกในครอบครัวไว้โดยละเอียด เช่น การทุบตีและการดูต่ำกว่ากล่าวบิดา มารดา เป็นความผิดอย่างรุนแรง ในทางปฏิบัติไม่มีผู้ใดทราบว่าได้มีการลงโทษอย่างจริงจังหรือไม่ กฎหมายทลมุด (Talmude) ซึ่งเป็นกฎหมายของชาวฮิบรูก็ได้บัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็ก เช่น บิดามารดาจะต้องร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง ในกรณีที่เด็กกระทำความผิด และเด็กจะถูกตักเตือน หรือเขียน

โดยผู้พิพากษาท้องถิ่น ต่อมากฎหมายบัญญัติให้รับฟังพยานหลักฐานประกอบด้วย ในสมัยต่อมากฎหมายของผู้สอนศาสนายูดาห์ของชาวฮีบรู เรียกว่า Rabbinic Law ได้จัดหมวดหมู่กฎหมายอย่างเป็นระบบขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของเด็ก ได้จำแนกเด็กออกเป็น 3 ประเภท

1. เด็กทารกอายุไม่เกิน 6 ปี
2. เด็กอายุ 7 ปี ถึง 12 ปี
3. เด็กวัยรุ่น อายุ 13 ปี ถึง 20 ปี

การกำหนดโทษของเด็กได้เพิ่มขึ้นตามอายุ และความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดกฎหมายในยุคแรก ๆ นี้ ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติความผิดและโทษของเด็กและเยาวชนมากนัก และเป็นที่เข้าใจกันว่าการควบคุมเด็ก และเยาวชนอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของบิดามารดาและครอบครัว

1.4 กฎหมายโรมัน

กฎหมายโรมันนับได้ว่ามีอิทธิพลต่อกฎหมายของอังกฤษ และอเมริกันในการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กในศตวรรษที่ 5 (ก่อนคริสตกาล 500 ปี) กฎหมายสิบสองโต๊ะของโรมันได้บัญญัติโทษที่กระทำความผิดไว้สถานเบา สำหรับเด็กทารกซึ่งพูดไม่ได้ กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองอย่างเด็ดขาด ในศตวรรษที่ 12 กฎหมายจัสติเนียนได้บัญญัติให้เด็กที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี ไม่ต้องรับผิด โดยสันนิษฐานว่าเด็กอายุในเกณฑ์นี้ยังขาดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นจึงไม่สามารถกระทำความผิดได้ การคุ้มครองเด็กอย่างสมบูรณ์นี้เป็นที่มาของกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ และยังคงเป็นหลักการที่สำคัญของกฎหมายอังกฤษและอเมริกา

ส่วนเด็กที่อายุเกินกว่า 7 ปี ก็ยังอยู่ในข่ายที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเมตตาปราณี จนกระทั่งถึงวัยหนุ่ม ในช่วงอายุระหว่างความเป็นเด็กและวัยหนุ่ม ความรับผิดชอบในทางอาญาจะวินิจฉัยโดยอาศัยมูลฐาน ดังนี้

1. อายุและการเติบโตทางร่างกาย
2. ลักษณะความผิด
3. สภาวะทางด้านจิตใจของผู้กระทำความผิด

ความรับผิดชอบอย่างจำกัดสำหรับเด็กที่มีอายุสูงขึ้น ก็เป็นที่มาของกฎหมายอังกฤษอเมริกาในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ในสมัยโรมันยังมีสถาบันสำหรับควบคุมเด็กเร่ร่อน พเนจรขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วย เรียกว่า Hospice of San Michele ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1704 โดยพระสันตะปาปา คลีเมนต์ที่ 11 (Pope Clement XI) เพื่อให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กที่ดื้อรั้น เกียจคร้าน สถานที่ควบคุมนี้สร้างในวัดและบริหารงานโดยพระ โดยรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษในคดีอาญา รวมทั้งเด็กที่ดื้อรั้นและประพฤติเสเพล ยากแก่การศึกษาอบรม หรือที่บิดามารดาปกครองไม่ได้ การปฏิบัติต่อเด็กในสถาบันจะเคร่งครัดโดยมุ่งให้เด็กรู้จักปฏิบัติตามกฎระเบียบและสำนึกผิดชอบชั่ว-ดี ฝึกให้เด็กทำงานในเวลา กลางวันทำงานร่วมกันอย่างเสียบ ๑ โดยไม่พูดจากันเลย และมีเครื่องพันธนาการไว้กัน หนี ส่วนในเวลากลางคืน ก็จะถูกควบคุมตัวในห้องแคบ ๑ ให้สวดมนต์ก่อนนอน เป็นการ อบรมให้สำนึกผิด เด็กที่ดื้อรั้นเสเพลจะแยกกักขังไว้ต่างหากจากเด็กที่กระทำความผิด

เข้าใจกันว่าสถานที่กักขัง (Hospic) เป็นที่มาของการควบคุมเด็กกระทำความ ผิดในสหรัฐอเมริกา ซึ่งแบ่งออกเป็นสถานที่ทำงานและห้องควบคุม และแยกเด็กที่ กระทำความผิดออกจากเด็กธรรมดา

1.5 กฎหมายคอมมอน ลอร์

กฎหมายอังกฤษในระหว่างปี ค.ศ. 924-939 บัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษ ประหารชีวิต โดยมีขอบเขตจำกัดสำหรับเด็ก ๑ ห้ามมิให้ประหารชีวิตเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี เว้นแต่ในกรณีที่ซัดขืนหรือหลบหนี และการประหารชีวิตในความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งมีมูลค่าน้อยกว่า 12 เพนนี จะกระทำมิได้ ยกเว้นผู้หนีหลบหนีหรือซัดขืนการจับกุม

ต่อมาเมื่อพวกนอร์แมน (Norman) ปกครองอังกฤษ การเป็นเด็กไม่เป็นข้อ แก่ตัวให้บุคคลพ้นจากความรับผิดชอบทางอาญา แต่ศาลอาจพิจารณากฎโทษให้ได้ สำหรับ เด็กที่มีอายุไม่เกิน 7 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้พิพากษา

การใช้ดุลยพินิจของศาลในสมัยแรก ๑ เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญา ของเด็กมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ความเจริญเติบโต
2. ลักษณะความผิด
3. รู้ถึงความแตกต่างระหว่างความถูก-ผิด หรือไม่
4. กระทำโดยเจตนาหรือไม่

ในปี ค.ศ. 1800 กฎหมายอังกฤษได้บัญญัติว่า บุคคลที่มีอายุ 14 ปี เป็น

ผู้ใหญ่ และกำหนดว่าเด็กอายุต่ำกว่า 7 ปี ไม่สามารถกระทำความผิดในคดีอุกฉกรรจ์ได้ เพราะเมื่อพิจารณาลักษณะทางธรรมชาติแล้ว เด็กอายุขนาดนี้ไม่อาจกระทำความผิดได้

ส่วนเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี อาจกระทำความผิดได้ แต่จะต้องพิสูจน์เจตนาในการกระทำความผิดโดยปราศจากข้อสงสัยจึงจะลงโทษประหารชีวิตได้

การพิสูจน์เจตนาชั่วร้าย และความรู้สำนึกในการกระทำ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพิจารณาพิพากษาลงโทษเด็กกระทำความผิด โดยทั่วไป ศาลจะพิพากษาปล่อย ด้วยเหตุผลที่ว่าเด็กยังไม่รู้สำนึกในการกระทำ ในขณะที่เดียวกันลูกขุนก็ลังเลใจที่จะวินิจฉัยให้ลงโทษประหารชีวิตเด็กที่กระทำความผิด แม้ว่าจะได้รับโทษประหารชีวิต เด็กเหล่านี้ก็มักจะได้รับการอภัยโทษหรือลดโทษจากพระมหากษัตริย์ และในบางกรณีก็ใช้วิธีเนรเทศผู้กระทำความผิดไปยังออสเตรเลียหรือเวลส์ในตอนใต้

2. สมัยกลาง

วิวัฒนาการระบบความยุติธรรมสำหรับเด็ก ได้เริ่มขึ้นในยุโรปก่อน คือ ประเทศอิตาลีเกิดกลุ่มนักวิชาการจากสาขาอาชีพต่าง ๆ มี Baccaria เป็นผู้นำในการปฏิรูปขบวนการยุติธรรม ได้เสนอแนวความคิดทางอาชญาวิทยา ให้มีการลดหย่อนผ่อนโทษแก่เด็ก และให้มีวิธีการปฏิบัติแก่เด็กที่กระทำความผิดโดยคำนึงถึงวัยและวุฒิภาวะของเด็กเป็นรายบุคคล แนวความคิดดังกล่าวแพร่หลายไปทั่วยุโรป และที่นำไปปรับปรุงใช้อย่างจริงจังได้แก่ฝรั่งเศสและอังกฤษโดยเฉพาะในอังกฤษ ซึ่งเป็นแม่แบบในเรื่องกฎหมายทำให้ระบบนี้ได้แพร่หลายไปในสหรัฐอเมริกา กฎหมายของอังกฤษได้นำไปใช้ในสหรัฐอเมริกา แต่ยังมีได้มีการแบ่งแยกการพิจารณาคดีเด็กออกจากผู้ใหญ่ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1791 ได้มีกลุ่มประชาชนพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคดีการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้ก่อตั้งขบวนการปฏิรูป วิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิด

เมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนพเนจรได้หย่อนคลายลง เนื่องจากในสมัยนั้นมีความต้องการแรงงานสูงมาก และการใช้แรงงานเด็กเสียค่าใช้จ่ายน้อย เด็กจึงถูกเอารัดเอาเปรียบจากการใช้แรงงานของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในปี ค.ศ. 1828 สถานกักกันเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดได้ก่อตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในนิวยอร์กสหรัฐอเมริกา โดยใช้ระยะเวลาวางแผนงานถึง 5 ปี สถานกักกันแห่งนี้แยกเด็กออกจากผู้ใหญ่โดยเด็ดขาด แต่การลงโทษนั้นยังไม่แตกต่างกันมากนัก เช่น

ยังมีการใช้เครื่องพันธนาการต่าง ๆ แก่เด็กที่มีความผิด ขบวนการปฏิรูปสถานที่กักขังเด็กให้มีสภาพดีขึ้นเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว

3. สมัยปัจจุบัน

ในระยะก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ขบวนการยุติธรรมของประเทศต่าง ๆ ถือตามแนวปฏิบัติของประเทศอังกฤษเรื่อยมาจนหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ทุกประเทศก็มีปัญหาเรื่องเด็กเร่ร่อน จรจัด และมั่วสุมกันกระทำผิดมากขึ้นและมีพฤติกรรมรุนแรงขึ้น เช่น รวมกันเป็นแก๊งค์ ก่ออาชญากรรมร้ายแรงต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาเด็กยากจนที่ต้องออกทำงานก่อนวัยอันควร และถูกเอาเปรียบจากผู้ว่าจ้าง ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กทวีขึ้นมากมาย ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ตกต่ำบอบช้ำจากผลของสงคราม

จากปัญหาดังกล่าว รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ภายใต้การนำของสหประชาชาติ จึงเคลื่อนไหว ปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังกล่าวหลายด้าน รวมทั้งด้านกฎหมายและขบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็ก ได้แก่ การแก้ไขปรับปรุง และบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเด็กการกระทำผิด และการลงโทษเด็ก ด้านขบวนการยุติธรรมก็มีการปฏิบัติต่อเด็กเป็นพิเศษต่างจากผู้ใหญ่โดยแยกเป็นศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้น ซึ่งการพัฒนานี้มีประเทศอเมริกาเป็นผู้นำและใช้แพร่หลายกันเกือบทุกประเทศ

ปัจจุบัน โลกในสมัยศตวรรษที่ 20 มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นทุกด้าน เช่น เศรษฐกิจ, วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสื่อมวลชน เป็นต้น แต่ปรากฏว่าในขณะที่ความเจริญทางวัตถุ พุ่งสูงขึ้นเท่าใด สภาพศีลธรรมและความเจริญของวัฒนธรรมทางจิตใจของมนุษย์ยุคปัจจุบันกลับตกต่ำลง ซึ่งดูได้จากปัญหาสังคมที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาเรื่องครอบครัวและเด็ก อันได้แก่ ปัญหา "บ้านแตก" การทำแท้ง โสเภณีเด็ก การใช้แรงงานเด็กและการกระทำผิดของเด็ก เป็นต้น

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวให้ทันกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ประเทศที่มีความเจริญทางวัตถุสูงก็เป็นผู้นำในการนำความรู้ทางอาชญาวิทยาสมัยใหม่ มาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและขบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับเด็กให้ดีขึ้น เพื่อสอดคล้องกับแนวความคิดของสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งตระหนักว่าเด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดของมนุษยชาติ และควรได้รับการคุ้มครองจากครอบครัวและสังคม

ในเรื่องการลงโทษเด็ก ก็ต้องปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพจิตใจร่างกาย และวัย โดยมุ่งแก้ไขให้โอกาสกลับตัวเป็นคนดี เป็นอนาคตของสังคมต่อไป

นักวิชาการในสาขาต่าง ๆ ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า ต้นเหตุของการกระทำผิดของเด็กส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกในชีวิตของเด็ก จึงนำมาสู่การแก้ไขปรับปรุงขบวนการยุติธรรมจากเดิมที่เป็น ศาลคดีเด็กและเยาวชน มาเป็นศาลเยาวชนและครอบครัว และเปลี่ยนแปลงวิธีในการดำเนินคดีให้ละมุนละม่อมโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียมากที่สุด

หลักการของศาลครอบครัว คือ ถือว่าครอบครัวเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ปัญหาครอบครัว เป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อน ซึ่งการแก้ปัญหาตัดสินด้วยวิธีที่ใช้กับคดีที่มีข้อพิพาททั่วไป จึงไม่เหมาะสม การพิจารณาตัดสินแก้ปัญหาคดีครอบครัว จะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในสภาพสังคม และพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ผู้ที่จะทำหน้าที่พิจารณาตัดสินแก้ปัญหาคดีครอบครัวจึงต้องมีความรู้ทางด้านนี้ไม่น้อยไปกว่าความรู้ทางกฎหมาย คดีครอบครัวควรได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษโดยคำนึงถึงความอบอุ่น และความสุขของครอบครัวและเด็กเป็นสำคัญ